

مبانی آینده پژوهی

مهتاب خیری^۱، علی زاهدی^۲

^۱دانشگاه اصفهان / ma.kh1361@yahoo.com

^۲دانشگاه آزاد اسلامی خوراسگان / av.zahedi54@gmail.com

چکیده

شناخت و درک هرچه بیشتر آینده و ناشناخته هایی که فراروی انسان ها و جوامع بشری قرار دارد از اهمیت بالایی برخوردار است. این شناخت به ما کمک می نماید که از خطر رویارویی با ناشناخته ها دوری نماییم. آینده پژوهی تلاش سیستماتیک برای بررسی دراز مدت آینده علم، فناوری، محیط و جامعه به منظور شناسایی پدیده های نو ظهور و حوزه های زیر بنایی تحقیقات استراتژیک است که بیشترین منافع اجتماعی و اقتصادی را در برداشته باشد. بنابراین در جهان امروز آینده پژوهی و آینده نگری یک ضرورت است. هدف از این پژوهش بررسی آینده پژوهی در مدیریت است. مقاله حاضر به مفاهیم آینده پژوهی، روشها و کاربرد مطالعات آینده پژوهی و ضرورت آن در مدیریت می پردازد.

واژه های کلیدی

آینده پژوهی، روش دلفی، سناریو پردازی

مقدمه

عصر کنونی که دوره علم و فناوری است و بی شک قدرتمندترین ابزار برای تغییر و دگرگونی جامعه است. لذا توجه به سیاستهای علم و فناوری نزدیکی با برنامه ریزی برای آینده در ارتباط است، اهمیت بیشتر موضوع را نمایان می سازد.

آینده پژوهی این امکان را به انسانها می دهد که یک قدم پیشتر از حال گام بردارند. اطلاع نسبی از آنچه که ممکن است در آینده اتفاق افتد و وقوع آن محتمل است، ضروری به نظر می رسد. این شناخت به برنامه ریزان و دانشمندان کمک می نماید تا در عرصه های مختلف با اطمینان خاطر برنامه ریزی نمایند.

دولتها، سازمانها و ملتها باید تغییر و آینده را بهتر و بیشتر درک نمایند چرا که ما همگان در آینده ای زندگی و کار خواهیم نمود که متفاوت از امروز خواهد بود. وقتی ملل به درک درست از تغییرات دست یابند و فرصتهای بیشتری برای زندگی و تأثیر مثبت بر روی آینده بدست خواهد آمد. انسانها به طور ذاتی و فطری تعامل به درک و شناخت آینده دارند. نگرانی انسان از آینده ای نامعلوم و همراه با ویژگیهای خاص خود، ضرورت شناخت آینده و برنامه ریزی برای نحوه برخورد با آن را ایجاب می نماید. آینده پژوهی مطالعاتی چندرشته ای و فرارشته ای است که به منظور شناخت وضعیت ممکن یا مطلوب یک جامعه در آینده صورت می گیرد.

تعاریف آینده پژوهی

تعاریف متعدد و گوناگونی از مفهوم آینده پژوهی ارائه گردیده است. آینده پژوهی، بخشی از علوم طراحی و یک شکل جدید طراحی و تکنولوژی اجتماع است. آینده پژوهی بیان پیامد های آتی تصمیمات فعلی، پیش بینی مسائل و مشکلات آینده همچنین طراحی راه حل های بدیل تا در نهایت جامعه دارای گزینه های بیشتری باشد و بتواند گزینه های مناسب و اخلاقی را انتخاب کند. می توان کشورها و جوامعی را دید که نتوانستند خود را با تحولات سازگار کنند و از این جهت از هم فروپاشیدند. آنها ذات تغییر را درست نشناختند. آینده شناسی از این منظر دانش شناخت تغییرات است [۱].

یکی از نظریه پردازان آینده پژوهی را به طور خلاصه شناخت ینده با مطالعه آینده های ممکن و مطلوب یک جامعه تعریف می نماید [۲]. در یک تعبیر کلی و با استفاده از برخی روشهای توصیفی یا تجویزی می توان گفت: آینده پژوهی عبارت است از تلاش برای درک آنچه که در آینده می تواند روی دهد و یا باید روی دهد [۳] و یا بنا به تعریف دیگر، آینده پژوهی فرآیندی است که به پیش بینی چندین رویداد محتمل در آینده می پردازد.

کاربردهای مطالعات آینده پژوهی

برای مطالعات آینده شناسی اهداف و کاربردهای متنوعی بیان شده است که به اختصار به برخی از آنها اشاره می شود.

- ۱- شناخت و درک صحیح از مسائل نوظهور و جدید و نحوه برخورد و یا مقابله با آنها
- ۲- انجام برنامه ریزی بلند مدت و کوتاه مدت و پیشگیری از نتایج زیانبار رویدادهای پیش بینی نشده [۴].
- ۳- تهیه و تنظیم قواعدی برای تحولاتی که در آینده اتفاق می افتاد و بر اساس آینده شناسی قابل پیش بینی هستند.
- ۴- مطالعه و تحقق درخصوص رشد فناوری در آینده و بهره گیری از آنها به منظور دستیابی به مرزهای دانش و هدایت این دانش در جهت انجام تحقیقات بنیادی.
- ۵- جهت دهی فناوری های آینده به منظور دستیابی به اهداف ملی و کلان کشور.
- ۶- پرهیز از گام نهادن در محیط پرخطر و ناشناخته آینده.